

TURKEY

22 october 2008

Milcho Manchevski Röportajı

Kategori: [RÖPORTAJ](#) · 22 Ekim 2008 · Yazan: [Onur Ertuğrul](#)

Çok önce kurgusuyla, senaryosuyla, görüntüleriyle hepimizi büyüleyen **Pred Dozhdot (Yağmurdan Önce)** filmini, çoğumuz birden fazla izlemiştir. Bu harika filmin yaratıcısı **Milcho Manchevski**, daha sonra Hollywood'da bir kaç projeye girişmiş fakat taviz vermez inadı ve yaratıcılığı, büyük prodüktörlerle anlaşmasına engel olmuş. Bir süre sonra çektiği **Dust** filmi maalesef ülkemizde gösterilmedi, fakat **3 ekimde** yeni filmi **Senki (Gölgeler)** gösterime giriyor; dağıtımçı ise **Filma**. Gölgeler'in gösterime gireceğini duyunca yaşadığımız heyecanla ve tüm arsızlığımızla Manchevski'ye bir eposta gönderdik.

Bu usta makedon yönetmen, Bakınız olarak gönderdiğimiz epostayı sağolsun, geri çevirmedi. Sonrasında da hazırladığımız soruları uzun uzun yanıtladı. Biz de bu çarpıcı röportajı sizlerle paylaşmanın sevincini yaşıyoruz. Merakımız ve sorularımız her ne kadar son filmine yönelemese de, aldığımız yanıtların kendisiyle ilgili merak ettiğimiz çoğu noktayı aydınlatabildiğini görmek ise ayrı bir sinofil mutluluğu. Girişi daha fazla uzatmayıp, sadede gelelim ve bu kıymetli röportajla sizleri başbaşa bırakalım.

Başarınızı bireysel bir başarı olarak mı değerlendiriyorsunuz yoksa ülkenizde iyi film yapmanız için uygun koşullar da var mıydı?

Bu konu spekülasyona çok açık. Fakat şunu da belirtmem gerekir ki, film okulundan mezun olduktan sonra Makedonya'yı terk etmek zorunda kalmıştım. Çünkü film yapmaya kalktığımda mevcut düzen ve daha yaşlı meslektaşlarım beni engellemişlerdi. Yapmaya kalktığım iş de yaratıcı bir topluluktan en yüksek puanları toplamış bir filmdi.

Sonrasında New York'a taşındım ve on sene sonra, BEFORE THE RAIN'in senaryosu ve finansmanı ile döndüm. Her ne kadar filmi Makedonya'da çekmiş olsam da, hükümet filme ancak ve ancak film bitmeye yakın, yüzde yedilik bir bütçeyle destek oldular.

BEFORE THE RAIN sonrasında olaylar nasıl gelişmişti? İlk filminizin başarısının ardından üzerinizde bir baskı oluşmuş muydu?

Evet, gerçekten çok baskı hissetmiştim. Ben hayatım boyunca en iyi öğrenci olmuş ve işlerimin aşırı titiz ve mükemmel olmasına özen göstermişimdir. BEFORE THE RAIN inanılmaz reaksiyonlar almıştı. Sadece filmde ağlayan sıradan izleyiciden değil; üzerine makaleler yazan, seminerler veren entellektüellerden; türkiye, arjantin, isveç, italya gibi ülkelerde yılın en iyi filmi seçenlerden ve tabii Hollywood'dan... bana yüzlerce... yüzlerce ve yüzlerce proje teklifi getiren Hollywood'dan.

Herkesi mutlu etmek imkansız. İnsanların benden beklediklerini tekrarlamak yerine, ben alışılmadık, deneysel ama yine de eğlenceli bir ikinci film yapmaya karar verdim.

BEFORE THE RAIN bir çeşit doğu avrupa sineması olduğu için, sonrasında da sizden o tarz filmler mi beklenmişti? Bu sebeple eleştirilmiş miydiniz?

Evet, benden doğu avrupa sineması yapmamı bekliyorlardı. Ben bu tarz etiketlemeleri itici ve ırkçı buluyorum. Ayrıca doğu avrupa sineması dedikleri nedir? Bergman'ın Persona'sı lehçe çekilseydi farklı bir film mi olurdu? Bence bu sanat gibi muhteşem bir şeye ukala ve bürokratik bir bakış. Çoğu yönetmen de bu aşağılayıcı kategorizasyonu kabul ediyor. Çünkü bu, onlara

filmlerini finanse etme, gösterme ve tanıtımını yapmalarında yardımcı oluyor; özellikle festivallerde. Ama bu temelde kendini satmanın aşağılayıcı bir yolu. Burada sadece doğu Avrupa sineması etiketinden bahsetmiyorum. Bahsettiğim şey 'dışarıdakilerin' yabancı bir kültürü kabullenmek, tecrübe etmek ya da öğrenmek yerine; bir sanatçı tarafından anlatılan kültürel bir hikayesini görmeyi tercih etmeleri. Başka bir deyişle; festivaller, batılı prodüktörler ve eleştirmenler, üçüncü dünya yönetmenlerinden (buna balkanlar da dahil) belirli bir egzotik portre anlatmalarını istiyorlar. İstedikleri türden filmleri teşvik edip, ödüllendirerek sahtekarlıklarını sürdürüyorlar. Bir Fransız eleştirmen, BEFORE THE RAIN'i beğenmemiş; sebebi ise filmin kötü olması değil, doğu Avrupa estetiği taşınamamasıymış... Bu ne ukalalık! O karar veriyor sanki neyin doğu avrupaya ait olacağına. Bir filmi iyi yapan coğrafi koşullara uygunluğu mudur? Birkaç yıl önce Avusturyalı bir prodüktör GÖLGELELER'i baştan yazmamı istedi çünkü yeteri kadar Makedonyalı değilmiş. Bahsettiğim kişi Viyana'da yaşayan ve ömrü hayatında Makedonya'yı görmemiş biri.

İlk filminizden sonra Hollywood'da, Three Kings (Warner Bros) ve Ravenous (Fox) gibi bazı projelerde adınız geçmişti. Fakat bu büyük şirketlerle bir şekilde anlaşamadınız. Biz o dönemki kararlılığınızı takdirle karşılıyoruz. O dönemi sizden dinleyebilir miyiz?

Evet, doğru. Hollywood'da bazı projelerin ilk aşamasında; bazı ilerlemiş projelerde ve yıldızlarla çalıştım. Eğer çok para kazanmak istiyorsanız, Hollywood harika bir yer. Fakat yaratıcı, sanatsal bir şey yapmak istiyorsanız, ya da samimi insanlarla zaman geçirmek istiyorsanız Hollywood tam bir zaman kaybı. Benim mütevazı bir hayatım ve kendime yetecek kadar param var. Ayrıca benim için takdir ettiğim insanlarla birlikte olmak ve ilgime çeken projelerle uğraşmak çok daha önemli.

Yakın zamanda fransız yönetmen Mathieu Kassovitz, Hollywood'da Babylon A.D. isminde yeni bir film yaptı fakat ardından Fox'un filmi nasıl berbat ettiğine dair bir röportaj yaptı. Hollywood'da yönetmen filmi yapmanın bir yolu yok mu? Bağımsız bir film yapmak istiyorsa Kassovitz ülkesine geri mi dönmeli sizce?

Hollywood'da bir yönetmen ancak prodüktörlerle aynı görüşe sahipse yönetmen filmi yapabilir. Buna örnek olarak Spielberg'i verebiliriz. Aksi takdirde Hollywood'da 'author sineması'na neredeyse ilgi duyan hiç kimse yok desek abartmış olmayız. Bu sistem içinde de, dışında da pek çok yaratıcı film yapılıyor. Todd Solondz [Happiness] ismini örnek olarak verebiliriz. Fakat Hollywood kendini hayal fabrikası ve yaratıcılık cenneti gibi satmaya çalışan, ego-güdümlü bir bataklık.

Tüm bu Hollywood maceralarının ardından ikinci filminiz DUST'ı çektiniz. Dust bazıları tarafından çok eleştirildi, bazıları tarafından çok beğenildi. Sizce DUST hak ettiği değeri gördü mü?

DUST'ın Türkiye'de gösterime girmemiş olması çok üzücü. En sevgili, en eğlenceli ve en komplike filmimdir. Çok fazla seyirciyi kışkırtan, bazılarının vahşice eleştirdiği fakat bazılarının da üstüne seminerler düzenlediği, üzerine kitaplar yazdığı, derslerde kullanılan bir film. DUST, kubist ve öykücü bir film. Zihnimizdeki bazı ilüzyonları ve klişeleri yapısal çözümlemeye [dekonstüksiyon] çalışan bir film; tarih nasıl yazılmış ya da hikayeler nasıl oluşturulmuş gibi... Osmanlı askerlerinin çok vahşi gösterildiği yönünde eleştirilmişti film. Fakat filmdeki tüm askerler vahşiydi: Makedon, türk, Arnavut, yunan, Amerikalı. Bu filmin 'iyi adamları' sadece kadınlardı. Vahşi ama aslında romantik bir film. Umarım bir gün türkiyede gösterim şansı bulur.

Domates imgesinin ardındaki sebep nedir? Her filminiz domateslerle başlıyor. Duyduğumuz kadarıyla GÖLGELER de domates imgesiyle başlıyormuş.

Evet, BEFORE THE RAIN makedonyada bağlarındaki domateslerle başlar. DUST New York sonbaharında marketteki domateslerle açılır. GÖLGELER'de ise ilk, makedonyada bir bilgisayar ekranındaki dijital domatesleri görürüz. İlk başta Makedonya domatesini sevmemle başladı her şey: amerikadaki plastik kokan domateslerin aksine, gerçek domates gibi kokmaları sebebiyle. Ayrıca makedonyayı anlatan bir simge de arıyordum.

Neden film çekiyorsunuz? Sebepleriniz nedir?

Sadece yazdıklarımın, yetersiz bir yönetmenin ellerinde mahvolmadığından emin olmak istiyorum.

Siz aynı zamanda bir fotoğrafçı, yazar, gazetecisiniz. Tüm profesyonel uğraşlarınızda insanlara ne vermeye çalışıyorsunuz?

Diğer çoğu sanatçı gibi, kelimelerden daha kesin olan duygular ve konseptler üzerinden iletişim yaratmaya çalışıyorum.

GÖLGELER'e gelecek olursak... son filminizin ilk cümlesi neydi? Başka türlü ifade edersek, sizi GÖLGELER'i yazmaya iten fikir neydi?

Başta kentli bir korku filmi yapmak istiyordum. Manhattan'a nehrin karşısından bakıyordum ve şehrin içinde, şehirden daha gerçek bir hayalet şehir nasıl olur diye düşündüm. Fikir üzerine

düşünmeye başladıkça, ölümlerle konuşmaya odaklandım. İlginç olan: GÖLGELER'deki ölümler, canlılardan daha sıcak, daha arkadaş canlısı ve daha anlayışlı olur.

GÖLGELER filminin temel bir cümlesi var mı?

Bazen ölümler canlılardan daha yüksek sesle konuşur.

Senaryoyu yazarken hayal ettiklerinizi filme alabildiğinizi düşünüyor musunuz?

Sinema, hayallerden daha fazla disiplin ister.

Peki, filminizi bir seyirci gözüyle seyrettiğinizde beğendiniz mi?

Güzel soru. Emin değilim... Sanırım seyirci gibi seyredebilmem için epey zaman geçmesi gerekecek.

Filminizi çekerken, çok sahne değiştirir misiniz? Yoksa senaryonuza tamamen sadık mı kalırsınız?

Senaryoya, çizimtaslağına (storyboard) ve provalara %90 sadık kalırım. Fakat çekim başlıbaşına bir deli işi. Ortam yaratıcılığa çok müsait olmadığından, yaratıcı tüm işleri önceden halletmeye çalışıyorum.

Kendi ülkenizde nasıl karşılanıyorsunuz? Makedonlar size daha mı fazla saygı gösteriyor yoksa ne yaparsanız yapın eleştiriliyor musunuz? (Bunu sormamızın sebebi türkiyede üretken ve yaratıcı insanlar ne yaparsa yapsınlar, genelde eleştiriye maruz kalırlar)

Bazıları gerçekten yaptığım işe saygı duyuyor; bazılarıyla eleştiriyor. Ama sinemacı ve entelektüel açıdan çoğu makedonun bana saygı duyduğunu söylemem gerekir. Onların sevgisi ve bağlılığı beni çok etkiliyor ve devam etmemi sağlıyor. Kültürel yapılanmalarda bazı insanlar kendilerini tehdit edilmiş hisseder ve kıskançlık duyarlar. Umarım ben onların yerinde olsaydım, o kadar kıskanç olmazdım.

Dünya çapında meşhur bir yönetmen olarak; medyanız ya da insanlarınızdan, makedonyayı anlatmanız konusunda baskı hissediyor musunuz?

Evet, insanlar makedonyayı olduğu gibi ya da sanatçının gördüğü gibi değil; kendi hayal ettikleri ve arzuladıkları gibi anlatmamı bekliyorlar.

Türkiyeye ilgili de bir soru sormadan olmaz. Türkiyeye ilgili ne biliyorsunuz? Türk filmi seyrettiniz mi?

Pek çok türk filmi seyrettim. Biri de en beğendim on filmde* biridir. Kısaca özetlemem gerekirse türkiyeyi de, ilki çocukluğumda olmak üzere, pek çok kez ziyaret ettim. Kültürünü ve geleneksel yönlerini çok seviyorum. Hem benim kültürümün aynısı, hem de yabancı olduğu bir kültür.

Osmanlı'nın bu zeminde nasıl işlediği hep ilgimi çekmiştir: posta, hesaplar, nüfus, diller, aile, diller ve yemek... hele yemek konusunda herhalde dünyanın en iyisi.

Bu güzel sohbetten sonra bir de hızlı soru-cevap bölümü yaptık kendisiyle. Bizleri kırmayıp, bu küçük oyunu da yanıtlayan Manchevski'ye ne kadar teşekkür etsek azdır herhalde.

Yakın plan mı, genel plan mı: Yakın plan

Gerçek mi, kurmaca mı: Eskiden kurmacaydı, artık gerçek.

Tarkovski mi, Bergman mı: Kesinlikle Bergman.

Domates mi, kavun mu: Her ikisi de aşırı miktarda. Makedonya Kavun Bostanları

Topluluğu'nun kurucularından biriyim.

Sabit mi, hareketli mi: Hareketli

Gün mü, gece mi: Gece

Sıradan insanlar mı, asil insanlar mı: Sıradan insanlar

İnsanlar mı, hayvanlar mı: İnsanlar

Star Wars mu, Star Trek mi: Mad Max

Kayıp mı, bulunan mı: Bulunmaya çalışan bir kayıp

Tren mi, uçak mı: Uçak

35mm mi, 16mm mi: 16mm

Sessizlik mi, gürültü mü: Sessizlik

Dipnot: Röportaj İngilizce olarak yapılmıştır. Orijinal halini [buradan](#) okuyabilirsiniz.